

Marko Medved

**SENJSKO SJEMENIŠTE U IZVJEŠTAJIMA AD LIMINA
SENJSKIH I MODRUŠKIH BISKUPA**

Mr. Marko Medved, Teologija u Rijeci

UDK: [377.5/6 : 254.4] + 262.12 (497.5 SENJ) : 262.13
(047)

Izlaganje na znanstvenom skupu

Izvještaji ad limina koje su biskupi dužni odašiljati Svetoj Stolici pružaju sliku najprije o potrebi osnivanja sjemeništa u osamnaestom stoljeću, a nakon otvaranja i početka nastave 1807. godine o uvjetima u kojima ono djeluje. Pomoć države i jozefinistička politika omogućuju njegov rad u kojem studenti nakon dvogodišnjeg ciklusa filozofije koju predaju tri profesora, slušaju četverogodišnji ciklus teologije s četiri profesora. Nakon požara 1810. izgorjele su dvije trećine sjemeništa zajedno s pokućstvom i knjižnicom, protokolom i spisima sjemeništa. Sredinom devetnaestog stoljeća filozofija se premješta u vanjsku gimnaziju. Godine 1896. preuređen je bivši kaštel Ožegovićanum tako da on sada može primiti 100 pitomaca. Staroslavenski jezik uveden je 1860. Godine 1919. sjemenište je spalo na pet bogoslova, pa su oni poslani u Zagreb.

Ključne riječi: senjsko sjemenište, senjsko-modruški biskupi, izvješća ad limina, teologija, filozofija.

* * *

1. Izvještaji ad limina

U okviru mjera poduzetih na Tridentinskom saboru, te pontifikatima koji su uslijedili nakon Koncila, poduzete su određene mjere koje su poticale mjesne pastire na poboljšanje pastoralne skrbi u biskupijama. Ordinariji su obvezani na održavanje biskupijskih sinoda, na vizitiranje biskupija, te na izvješćivanje o svemu tome Svete Stolice i osobno posjećivanje pragova apostolskih prvaka u Rimu. Dok se sinode nisu ustalile kao praksa, odlazak u Rim i podastiranje izvještaja Svetoj Stolici održali su se, iako ne u vremenskim razdobljima koji su prvotno zahtijevani. Ta je vremenska obveza bila

povezana s udaljenošću biskupija od središta kršćanstva, a iznosila je od tri do deset godina. Senjska je biskupija, dok je bila u sastavu splitske crkvene pokrajine, imala trogodišnju obvezu, a kada je došla pod kaločkog, odnosno ostrogonskog te poslije zagrebačkog metropolita, četverogodišnju obvezu. Od 1911. općevažeće je pravilo pet godina. Za izvještaje iz Senja prosjek je bio 15 godina. Izvješća prima Kongregacija Koncila (a potom Konzistorijalna Kongregacija), koja izvještava Svetog Oca te odgovara biskupima.

Ima razdoblja u kojima je velika praznina u izvještajima iz Senja. Tako su najveće praznine od 1615. do 1684. i od 1826. do 1885. Ova druga praznina posebno je bitna za nas jer je to vrijeme djelovanja senjskoga sjemeništa. U tim izvještajima možemo dakle promatrati početno razdoblje djelovanja sjemeništa, te njegova završna desetljeća.

Ovaj je rad moguć zahvaljujući izvješćima *ad limina* koje je mons. Mile Bogović prikupio u Vatikanskome arhivu i objavio 2003. godine¹.

2. Potreba za otvaranjem sjemeništa

Tijekom cijelog osamnaestog stoljeća svi se senjsko-modruški biskupi tuže na nedostatak sjemeništa. Ivan Anton Benzoni 1741. piše kako nema sjemeništa te kako šalje kandidate u isusovačke škole u Rijeci, Grazu, Loretu, Zagrebu, tako da je malo svećenika koji nisu dobili svećeničku naobrazbu i koji ne znaju latinski².

Juraj Vuk Čolić 1748. godine piše kako su kandidati za svećeništvo prije ređenja podvrgnuti strogom ispitu, a sposobniji se šalju u Loreto, Beč, Rim, Graz, Zagreb, Goricu. Jednom tjedno kanonik teolog poučava kler u sakristiji senjske katedrale.³

Isti biskup Juraj Vuk Čolić u izvješću iz 1753. godine piše da je od carice isposlovao godišnje 1000 talira za deset pitomaca u za-

1 M. BOGOVIĆ (priredio), *Senjska-modruška ili krbavska biskupija. Izvješća biskupa Svetoj Stolici*, Zagreb, 2003.

2 *Ibid.*, 190. Ovaj biskup inače Riječanin, rezidira izmjenično u Senju i Rijeci pa je možda i stoga ovaj grad postavio na prvo mjesto u nizu onih u koje šalje svoje kandidate za prezbiterat, dok će već njegov nasljednik grad Svetog Vida potpuno izostaviti iz popisa.

3 *Ibid.*, 215-216.

vodu u Grazu, dok se ne otvori sjemenište u biskupiji za koje je dobio velika obećanja od kraljevske darežljivosti. Nakon što je izgubio dva mjesta u Beču u Zavodu sv. Barbare i u Gorici, preporučuje se za koje mjesto u rimskim zavodima.⁴

U narednom izvješću od 1757. godine biskup Juraj Vuk Čolić piše da je dobrotom carice dobio nekoliko mjesta u Grazu, a zahvaljujući ocima iz Kongregacije dobio je i jedno mjesto u Propagandinu zavodu. Moli za još jedno mjesto u Propagandi te da se pravo u Loretu da isključivo Senju, a ne da ga njegova biskupija izmjenično ima s Rabom koji je tada još uvijek samostalna biskupija.⁵

Njegov nasljednik Ivan Krstitelj Ježić 1795. piše kako sjemenište još ne postoji iako se biskup već sedam godina trsi da ga otvori. Piše kako se šest klerika školuje u Sombatelju i još nekoliko pripravnika na drugim mađarskim akademijama.⁶

3. Nakon otvaranja sjemeništa

Prvo izvješće *ad limina* koje imamo na raspolaganju nakon otvaranja sjemeništa jest ono Ivana Krstitelja Ježića od 11. lipnja 1814. godine. U njemu čitamo da je ono otvoreno 1807. godine. Misli se vjerojatno na to da su 1807. počela predavanja jer je očito da je sjemenište otvoreno 1806. godine.⁷

Biskup Ježić piše kako je Franjo I. 1806. dao 19.795 florena za biskupijsko sjemenište. Nakon četiri godine sjemenište je poharano požarom. Na staru godinu 1810. izgorjele su dvije trećine sjemeništa zajedno s pokućstvom i knjižnicom, protokolom i spisima sjemeništa. Ježić piše o načinu kojim je nastojao popraviti novonastalu situaciju. Profesori i sjemeništarcu disperzirani su što u Senju što u jačim središtima biskupije, modruškom i riječkom zbornom kaptolu. Biskup obnavlja sjemenište što svojim što državnim novcem. Znamo iz drugih izvora da je dobio 8000 franaka za obnovu sjemeništa, a poslije će skupiti još 10.000 franaka, što je ukupno bilo 7000 forin-

4 *Ibid.*, 224.

5 *Ibid.*, 228.

6 *Ibid.*, 241-242.

7 *Ibid.*, 257. Usp. M. Bogović (priredio), *Visoko Školstvo na području Riječko-senjske metropolije*, Zagreb-Rijeka, 1999, 24.

ti, puno manji iznos od onoga koji je sjemenište godišnje dobivalo od austrijske vlasti.⁸

Iz izvješća Ivana Krstitelja Ježića 1822. saznajemo da je sjemenište otvoreno s dotacijom od 10.495 florena godišnje s 24 klerika i tada s 12 pripravnika. (Godišnja dotacija za sjemenište određena je na iznos od 13.548 forinti.) U tim okvirima kretao se izdatak države i poslije; narast će za još koju tisuću florena. Iz istog izvješća, s nadnevkom 12. lipnja 1822., saznajemo nastavni program i broj učenika. Šest za svaku godinu. Dakle 12 za filozofiju, 24 za teologiju. Ježić navodi predmete: dogmatska teologija, Sveto pismo, kanonsko pravo, povijest Crkve, orijentalni jezici, grčki i hebrejski jezik, pastoral, patrologija i pedagogija.⁹

U Ježićevu izvješću od 22. svibnja 1826. sjemeništu je posvećeno malo prostora, i to bez novih pojedinosti.

4. Drugo razdoblje

Nakon već spomenutog nedostatka izvora od čak šest desetljeća, u izvješću Svetoj Stolici od 29. svibnja 1885. Juraj Posilović piše kako je utemeljen poseban sjemenišni fond u koji je svaki svećenik oporučno trebao ostaviti 5% od čiste ostavštine. Osim šeste glave koja je, prema običaju, posvećena tom pitanju, biskup piše o sjemeništu i u prvoj kada razmatra materijalni položaj Crkve. On detaljno analizira sjemenište u pogledu učenika, discipline, učenja, službe Božje, uprave, vizitacija, pristojba. U sjemeništu koje broji 24 sjemeništara, te se godine broji jedan više, tj. 25 mladića. O disciplini brinu pretpostavljeni, o liturgiji i molitvi duhovnik. Kada dotiče temu nastave, piše kako četiri profesora poučavaju one rijetke mladiće koji zbog nenaklona vremena prema Crkvi dolaze u sjemenište. Ti rijetki kandidati često su netalentirani. Učinak teološkog tečaja je, piše ordinarij, osrednji ili slab. Kod toga dio kritike upućuje na one gimnazijske ustanove koje prema Crkvi gaje neprijateljske osjećaje. Sjemeništarcu sudjeluju u katedrali na svečanim bogoslužjima nedjeljom i svetkovinama u kuru, te na večernjoj. Sudjeluju

⁸ M. BOGOVIĆ, *Senjska-modruška ili krbavska biskupija. Izvješća biskupa Svetoj Stolici*, 257-258.

⁹ *Ibid.*, str. 223.

također kod važnijih događaja u drugim mjestima biskupije. Civilne vlasti omogućuju otvaranje sjemeništa, prihode, broj profesora i đaka. Piše da je crkvena vlast, tj. njegov prethodnik biskup Ožegović dao sjemeništu statute. Biskup slobodno imenuje i razrješuje upravu sjemeništa, kao što slobodno prima i otpušta sjemeništarece. Rektor je kanonik; biskup djeluje zajedno s njim, saslušavši katkada ostale pretpostavljene i profesore. Ni u Senju nije običaj imenovati dvojicu kanonika kako bi pomogli biskupu u upravi sjemeništem. Rektor svake godine mora civilnoj vlasti na reviziju predati izvještaje koje je prethodno pregledao biskup. Ordinarij u pravilu vizitira početkom školske godine, zatim pristupa semestralnim ispitima đaka, a obavlja vizitacije u slučaju posebnih okolnosti. Nema pristojbe za sjemenište.¹⁰

Glede izvještaja Jurja Posilovića od 30. studenog 1890. spomenimo da je u odgovoru koji biskup dobiva od Kongregacije 3. srpnja 1891. naglašena potreba svećeničkog odgoja te imenovanje posebnog nadzornog odbora za sjemenište.¹¹

Antun Maurović u izvještaju od 20. siječnja 1900. piše kako je u sjemeništu 20 mladića. Trojica su u zagrebačkom sjemeništu, 2 u Pešti, a jedan u Beču u *Augustineumu*. Biskup donosi dnevni red sjemeništa i program teološkog učilišta. Godine 1898. sjemenište je iznutra obnovljeno novcem koji mu je dodijelila vlada. Godine 1896. preuređen je bivši kaštel *Ožegovićianum* tako da on sada može primiti 100 pitomaca. Kaštel je darovala senjska općina, a biskup ga je iz biskupijskih fondova obnovio troškom od 78.000 florina. (Biskup Maurović preuređio je i obnovio sjemenišnu zgradu nakon što je prethodno preuređio senjski kaštel, zamijenivši ga s općinom za neprikladnu dotadanju zgradu *Ožegovićianuma*, gimnazijalcima za konvikt.) Antun Maurović opisuje duhovni život sjemeništara: dnevna prisutnost na misi, dnevna meditacija ili duhovno predavanje, dnevna molitva krunice, svakog tjedna ispovijed i pričest, nedjeljom propovijed, jednom godišnje duhovne vježbe prema modelu svetog Ignacija, meditacija za Veliki tjedan. Navodi popis predmeta koji se slušaju u četiri godine teologije. Od onih koji nisu postojali u

¹⁰ *Ibid.*, str. 297-298, 310-312.

¹¹ *Ibid.*, str. 320.

Ježićevim izvještajima to su sada arheologija, dijalektika, metodika, kateheza s vježbama u praksi, kurijalni stil. Spominje staroslavenski jezik (uveden 1860.). Do kraja pedesetih naime katehetika i pedagogika predaju se unutar pastoralke, a poslije toga imaju zasebne profesore. Sjemeništarci su podučavani i u ceremonijama i gregorijanskom pjevanju.

Piše da promovira boljitak u studiju, dvaput tjedno vršio je pokuse pod nadzorom profesora iz raznih disciplina, zahtijevao mjesečne konferencije u kojima je bio informiran o uspjesima teologa. Semestralnim ispitima prisustvuje biskup. U upravi sjemeništa nemalu ulogu ima senjski kaptol: rektor je sjemeništa kanonik i brine se o ekonomiji, stegi, nauku. S njim biskup vodi brigu o materijalnom i moralnom napretku sjemeništa. Jedan je drugi kanonik profesor moralke i pastoral, drugi poučava kurijalni stil, a rektor drži uvodna predavanja iz staroslavenskoga jezika. Biskup često posjećuje sjemenište, o stanju i napretku razgovara s rektorom i profesorima i traži izvještaje, prisutan je na semestralnim ispitima, biva mu predložena klasifikacija o napretku u studiju i ponašanju sjemeništaraca.¹²

Iz izvještaja Roka Vučića iz rujna 1913. doznajemo da je u sjemeništu godine 1912./1913. bilo 22 kandidata. Osim toga, jedan je u rimskom *Germanicum*, a dva u Centralnom sjemeništu u Budimpešti. Ordinarij opisuje način odgoja i predavanja u sjemeništnom učilištu. Zgrada je velika te opskrbljena svime što treba. Omogućena je rekreacija sjemeništarcima: u toplim mjesecima svakodnevno, u hladnim triput tjedno.

Hrvatska vlada daje za sjemenište 30.000 kruna godišnje iz *fonda vjera* iz kojeg se plaćaju profesori. Sjemenište posjeduje 32.000 kruna u vrijednosnim papirima. Ne traži se plaćanje boravka, učenici su besplatno u sjemeništu, iz fonda od ostavštine svećenika pomaže se siromašnim kandidatima. Biskup opisuje i hvali karakteristike rektora sjemeništa Ivana Vidasa, kanonika kantora. Roko Vučić bi u sjemeništu htio još pokojeg kanonika, ali u kaptolu nema više doktora. Predložio je državnim vlastima imenovanje za kanonike dvaju profesora teologije, ali imenovanja još nema. Rekto-

¹² *Ibid.*, str. 336-338.

ru pomažu dvojica svećenika; duhovnik je profesor moralke. Osim dvojice svećenika, ostatak profesorskog kadra ne stanuje u sjemeništu; svi su profesori doktori teologije. Tjedno svi pitomci pristupaju ispovijedi i pričesti, a trećina se dnevno pričešćuje. Tijekom godine često prisustvuju duhovnim vježbama, po 5 dana kod zagrebačkih isusovaca.

U godinama borbe protiv modernizma biskup donosi i vrlo podroban popis literature koja je u uporabi u Senju: Fundamentalna teologija H. Hurtera, SI; Theologia specialis Francisca Eggera; Stari zavjet Josipa Volovića; Hermeneutika Joanne Düller; Egzegeza (nije naveden autor već formulacija «iuxta auctores catholicos et Sanctos Patres»); Hebrejski jezik Vosen-Kaulena; Novi zavjet Rudolpha Vimmera; Kanonsko pravo Ferdinanda Belaja; Povijest Crkve Zeibertha; Moralna teologija H. Noldina, SI; Pastoralna teologija Martina Štiglića; Filozofija C. Willemsa; Crkvena umjetnost (ne navodi autora); Sociologija Kahnika i Kathreina, SI; Pedagogija i Katehetika Martina Štiglića i Ferdinanda Heflera; Staroslavenski Ivana Radetića; Stil kurije, praktične vježbe.

Biskup uvjerava kako profesori rabe katoličke autore, predaju na latinskom i hrvatskom jeziku. Od predmeta na latinskom naglašava dogmatiku i moralku. Dvaput tjedno poučava se crkveno pjevanje. Kandidati se primaju nakon završene gimnazije. U skladu s instrukcijama Svete Stolice, učenici ne smiju nositi na predavanja neke svoje knjige ili dnevnik. Biskup vizitira sjemenište početkom školske godine, vodi razgovore s kandidatima i posjećuje ih tijekom godine koliko je moguće. Semestralnim ispitima uvijek prisustvuje biskup.

Ništa što bi se moglo nazvati izvanrednim nije se dogodilo u zadnjem petogodištu. Prije primanja redova biskup ispituje o pobožnosti, znanju i svemu što se traži za ređenike. Drže se duhovne vježbe prije primanja redova: za niže redove u trajanju od jednog dana, za subđakonat tri, đakonat dva, prezbiterat tri dana. Svi se rede na naslov Senjske i Modruške biskupije. Sjemenište nema ljetnikovca niti za njegovo pribavljanje tada ima nade. Tijekom praznika sjemeništarci se vraćaju kući. Duhovnik ih poučava kakav dnevni red

valja da obdržavaju te se od župnika traži svjedočanstvo o ponašanju mladića tijekom praznika.

Teolozi koji pokazuju dobre odlike šalju se u Rim, Zagreb, Budimpeštu. Neki se kao svećenici šalju u *Augustineum* u Beč. Ne šalju se na civilna sveučilišta. U Hrvatskoj je na snazi oslobođenje od služenja vojnog roka. Ne prihvaćaju se otpušteni iz drugih sjemeništa.¹³

5. Zadnje razdoblje

Izvještaj Josipa Marušića nosi datum 10. prosinca 1919. Biskup je dosta toga ponovio iz izvješća Roka Vučića iz 1913. godine. Rektor je kanonik (Josip Frančisković iz Praputnjaka); dvoje profesora živi u sjemeništu, u njemu je i duhovnik koji predaje pedagogiku. U važnijim pitanjima biskup interpelira kanonike.

Ponavlja informaciju o običaju slanja na duhovne vježbe kod isusovaca. Ponavlja informacije o nedostatku ljetnikovca i o vizitiranju sjemeništa početkom godine. Sjemenište je spalo na pet bogoslova, pa su oni poslani u Zagreb. Biskup izražava nadu da će nagodinu sjemenište u Senju biti opet otvoreno.¹⁴

Znamo da mu to ipak neće uspjeti i da će ga moći otvoriti tek Ivan Starčević 1933. godine. Ovdje moramo stati jer nam kasniji izvještaji *ad limina* još nisu dostupni.

¹³ *Ibid.*, str. 369-372.

¹⁴ *Ibid.*, str. 400-401.

Riassunto:

Le relazioni ad limina il cui obbligo assieme alla visita alla Santa Sede viene imposto agli ordinari nell'ambito delle misure postconciliari in seguito all'assise di Trento (1545-1563). Tali relazioni dei vescovi di Senj-Modruš permettono di analizzare dapprima l'impellente bisogno che nel Settecento si sentiva per l'apertura del seminario e dopo l'apertura e l'inizio delle lezioni nel 1807 anche la struttura dell'istituto, il numero dei professori, degli alunni, le materie e i libri testi che vi venivano usati. L'aiuto dello stato cioè il giuseppinismo permise la fondazione e la vita del seminario. Tre professori per due anni del corso filosofico e quattro professori del liceo teologico nel corso di quattro anni. Dopo l'incendio del 1810 il seminario dovette essere riadattato. Alla metà dell'Ottocento la filosofia si insegna fuori del seminario, nel ginnasio. L'assenza delle relazioni per sessant'anni (1826-1885) impediscono un'analisi completa. Nel 1896 è stato ristrutturato l'edificio Ožegovićianum. Nel 1919 i seminaristi, ridotti a 5, si trovano a Zagabria. Nonostante il desiderio dell'ordinario di riaprire il seminario lo si potrà fare solo nel 1933.